

Mot en ny isolationism?*

En protektionistisk strömkantring präglar idag världens valuta- och handelspolitik. Dessa strömningar för tankarna till världshandelns sammanbrott under den stora depressionen och den självförsörjning och isolering som utmärkte stormakternas ekonomier under trettioalet. Medborgare och myndigheter i ett litet land som Sverige där industriföretag och hushåll uppvisar ett stort och växande beroende av utländska varumarknader bör uppmärksamma de handelspolitiska förhandlingar som nu inleds inom GATT.

Risken att arbetslösheten på nytt antar trettioalets omfattning avvisas av ekonomer med hänvisning till den ökade inbyggda stabiliteten, den ökade stabiliseringspolitiska ambitionen samt den ökade uppsättningen av ekonomisk-politiska medel i marknadsekonomierna. Det är dock svårare att avvisa möjligheten att industriländerna idag väljer en ny form av isolationism. Sysselsättningsproblemen minskar incitamenten till ytterligare handelsliberalisering; betalningsbalansproblemen skapar tendenser till bilateralism i handelsutbytet; och osäkerheten om utländska råvarutillgångar förstärker tendenserna till självhushållning. Härigenom riskerar världsekonomin att uppdelas i isolationistiska handelsblock dominerade av stormakter till vilka småstaterna söker

sig för skydd. Då världsekonomin uppdelas på detta sätt i ett fåtal stora handelsblock riskerar handelspolitiken att bestämmas i paketuppgörelser omfattande inte bara valutapolitik och ekonomisk politik utan även säkerhetspolitik och utrikespolitik.

Vi är redan på god väg mot ett sådant läge. Utbyte av varor kopplas till arbetskraftsmigration (jfr Sovjetjudarna), försäljning av militär utrustning kopplas till direkta investeringar i köparlandet (jfr Vigenaffären) och till säkerhetspolitik (jfr stormakternas "biståndspolitik" i Väst- och Ostasien). Olja skall bytas mot livsmedel genom förhandlingar mellan råvarukarteller (jfr Kissingers och OPECs uttalanden), och fiskerättigheter mot genomseglingsrättigheter för örlogsfartyg (jfr FNs Havsrättskonferens). Handelspolitiken blir än mera en del av stormakternas totala säkerhetspolitik och återigen kommer handelsfartygen att segla i de största kanonbåtarnas kölvatten. Småstaterna dras in i stormakternas intresseområden för att dra fördel av deras förhandlingsstyrka i en till allt större enheter centraliserad världsekonomi (jfr Sveriges medlemskap i oljekonsumentgruppen, IEA). Denna utveckling mot Orwells trikontinentala världsbild i framtidsvisionen 1984 [Orwell 1954] ger anledning att granska den sk handelsliberalisering som bedrivits inom GATT under efterkrigstiden.

GATT skall nu påbörja en ny förhandlingsomgång sedan president Ford den 3 januari 1975 undertecknat Trade Reform

Fil lic PER M. WIJKMAN är forskarassistent vid Stockholms universitet. Han har främst arbetat inom området internationell ekonomi och undersöker för närvarande betalningsbalansens "osynliga" poster.

* Författaren tackar Carl Hamilton och Peter Svedberg för värdefulla synpunkter på en tidigare version och Elisabeth Hägglund för hjälp med det statistiska materialet.

Act. Denna handelslag som sammankopplar mest-gynnad-nationsbehandling för Sovjetunionens export med sovjetisk utvandringspolitik definierar också presidentens mandat att för kongressens räkning förhandla om handelsvillkor vid GATTs sjätte förhandlingsomgång — den s k Tokioomgången. Dessa förhandlingar avgör troligen det närmaste decenniets handelspolitik. Jag skall här beskriva det allmänna förhandlingsläget och peka på några viktiga förhandlingsfrågor.¹

Två viktiga mål för förhandlingsomgången bör vara att minska handelshindren i jordbruksvaror och att öka tillträdet till i-ländernas marknader för u-ländernas exportprodukter om det internationella handels- och betalningssystemets stabilitet skall återställas och om världssamhället skall präglas av solidaritet mellan människor över nationsgränser. Läget inför den nya GATT-omgången ger inte grund för någon sådan optimism men för Sveriges del är däremot bilden ljusare. Landets traditionella handelspolitiska problem har till stor del lösts genom rest-EFTAs frihandelsavtal med EG, men viktiga nya problem finns. Dessa avser främst icke-tariffära hinder i synnerhet för tjänstehandeln och behandlas nedan.

En återblick

Det är vanligt att påpeka att efterkrigstiden har utmärkts av en exceptionellt snabb tillväxt av den internationella handeln i varor och tjänster (*diagram 1*). Den årliga tillväxten har varit snabbare än tillväxten i BNP varför flertalet län-

der blivit mera beroende av internationell handel trots att tjänsteproduktionen växt snabbare än varuproduktionen i många industriländer. Handeln i tjänster² har härvid växt något snabbare än handeln i varor.

Genom Europeiska betalningsunionen och Internationella valutafonden avskaffades valutaregleringarna för löpande betalningar i i-länder överlag vilket väsentligt underlättade tillväxten i världshandeln. Handelsliberalisering har i första hand avsett varuhandeln, dels genom en fullständig avveckling av importregleringar (kvantitativa restriktioner) i varuhandeln inom GATT, dels genom en betydande avveckling av tullar. Både handelsliberaliseringen och världshandelns tillväxt uppvisar emellertid vid närmare granskning en skev fördelning med avseende på såväl varor som länder. Handeln i tillverkningsindustrins produkter har vuxit dubbelt så snabbt som handeln i råvaror (*diagram 2*). Eftersom industriprodukter 1973 utgjorde 3/4 av i-ländernas export men bara 1/4 av u-ländernas (*tabell 1*) har industriländernas totala va-

¹ Endast den som yrkesmässigt har att följa dessa komplicerade och svårgenomskådbara frågor kan hoppas ge en fullständig presentation av aktuella handelspolitiska problem. Min avsikt är endast att ge en översiktlig framställning av den handelspolitiska bakgrunden och fästa uppmärksamheten på några för Sverige viktiga drag. Förhoppningsvis kommer andra att komplettera och vid behov nyansera och korrigera den bild som lämnas nedan.

² Dessa omfattar främst turism, internationella transporter till sjöss, lands och i luften, bank- och försäkrings tjänster, samt betalning för utländskt kapital och utländsk teknologi.

Tabell 1. Procentuella andelar

Från:	Till: I-länderna		U-länderna		Centralplanerade länder		Totalt	
	R	F	R	F	R	F	R	F
I-länder	24,3	74,5	18,0	78,5	26,5	73,3	22,8	75,5
U-länder	76,9	22,6	65,6	32,9	77,7	19,4	74,3	24,8
Centralplanerade länder	49,0	42,0	24,1	60,1	23,3	76,6	30,1	64,1
Totalt	36,9	61,7	28,2	67,1	30,9	68,8	34,2	63,8

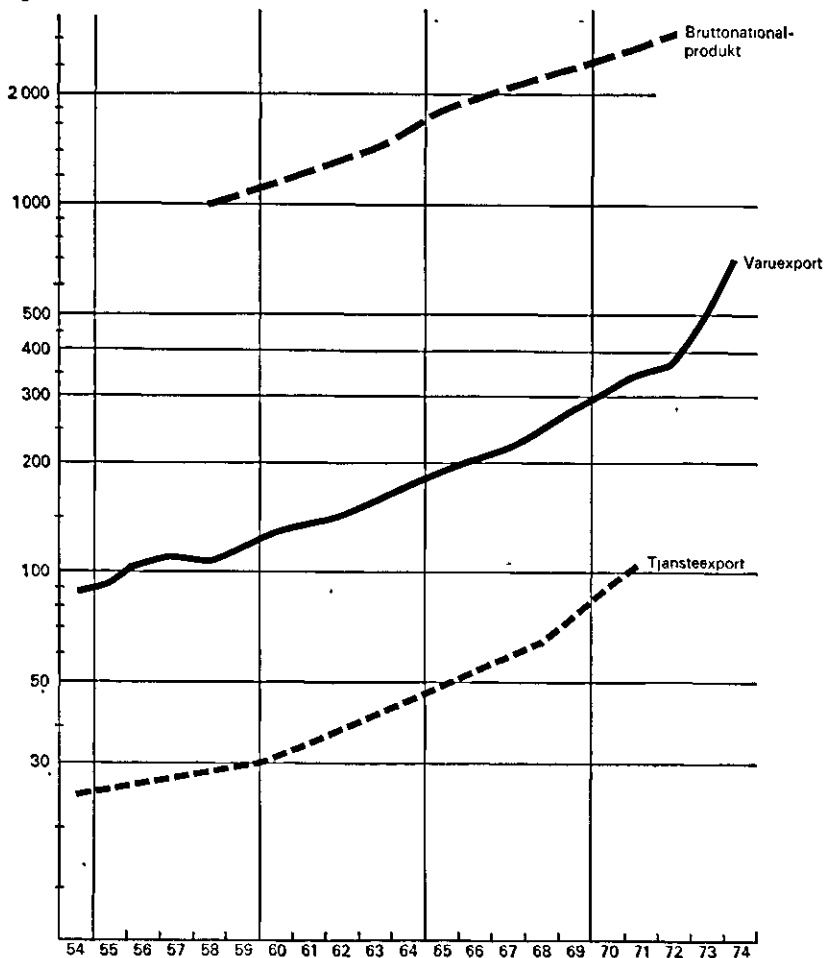
Anm: R = Råvaror

F = Färdigvaror

Summorna avviker från 100 procent pga förekomsten av en mindre post oidentifierade varor.

Källa: International Trade 1973/74, GATT.

Diagram 1. Världsexportens utveckling. Miljarder US dollar. Löpande priser

Anm 1: Semilogaritmisk skala på lodräta axeln.

Anm 2: Den genomsnittliga tillväxttakten per år under perioden 1960—1971 har varit 11,7 procent för tjänsteexporten, 9,5 procent för varuexporten samt 8,4 procent för bruttonationalprodukten.

Källor: U N Yearbook of National Accounts Statistics (BNP för 154 marknads-ekonomier). U N Monthly Bulletin of Statistics och Yearbook of International Trade (varuexporten för 136 länder). World Invisible Trade, Committee on Invisible Exports, London 1974 (tjänsteexporten för 99 länder).

ruexport vuxit snabbare än u-ländernas.

Detta väcker misstanken att fördelarna av handels liberalisering fördelats ojämt i världen. Då u-länderna inte fått del av den snabbast växande delen av varuhandeln, har de alltmera avskiljts från världshandeln för att idag framstå som ett bihang till den handel som sker mellan de industrialiserade länderna³ (diagram 3). Koncentrationen av världshandelns till-

växt på industrivaror och på industriländer har gått hand i hand med en motsvarande skevhet i handelsliberaliseringen under efterkrigstiden.

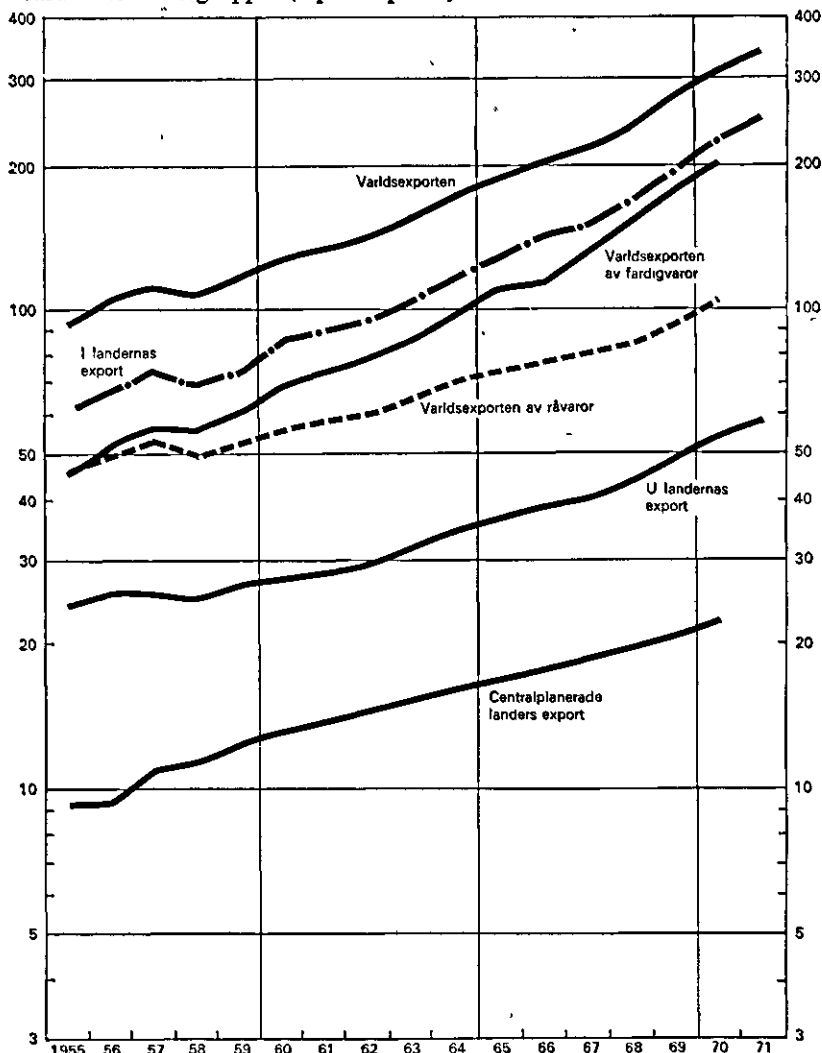
Efterkrigstidens skeva handelsliberalisering

Handelsliberaliseringen har utmärkts av 1) att avvecklingen av handelshindren koncentrerats till tullar på industrivaror medan övriga handelshinder samt råvaror uppmärksammats mindre,

2) att avvecklingen av industritullarna

³ Denna utveckling har — tillfälligt? — bromsats av oljeprishöjningen.

Diagram 2. Världsexporten i miljarder dollar 1954—1970 fördelad på vissa varu- och ländergrupper (löpande priser)

Anm: Semilogaritmisk skala på lodräta axeln.

Källa: Policy Perspectives for International Trade and Economic Relations, OECD, Paris 1972, s 164.

har koncentrerats till handeln mellan de utvecklade industriländerna.

Det är naturligtvis omöjligt att avgöra i vilken utsträckning denna skeva tull-avveckling bidragit till i-ländernas all-mera dominerande roll i världshandeln. Den präglar dock medlemsgruppernas krav och vilja att göra eventuella efter-gifter. Följaktligen synes Förenta sta-terna, EG- och u-länderna inför GATTs förhandlingsomgång ställa långtgående och svårförenliga förhandlingskrav som avslöjar ett djupgående missnöje med det

existerande systemet. Dessa parter föga kompromissvilliga inställning kan bara förstås med kunskap om de former i vilka handelsliberaliseringen har bedrivits.

Tullavvecklingsmetoder och resultat

Tullavvecklingen inom GATT har bygg-t på några principer som avsåg att garan-tera att *alla* länder skulle bli delaktiga av handelns vinster. Dessa är i korthet:

(1) Ömsesidighet vid beviljandet av

tullsänkningar. Länder skulle vid bilaterala (parvisa) förhandlingar bevilja varandra likvärdiga tullsänkningar. Som ett mycket grovt mått på fördelarna av en tullsänkning multiplicerade man sänkningen av tullsatsen i procent med importvärdet som tullbelastades. Fem procentenheters sänkning på ett importvärde av 100 miljoner kr kvittades mot tio procentenheters sänkning av tullen på ett handelsvärde av 50 miljoner.

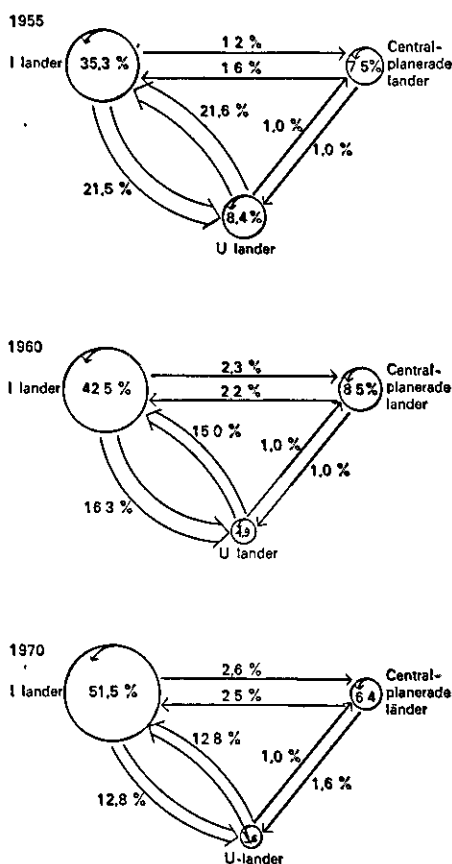
(2) *Mest-gynnad-nationsbehandling vid tullsänkning*. Då länder överenskommit om vissa tullsänkningar skulle den tullsänkning som den mest gynnade nationen erhöll tillämpas *mot alla andra länder*. Denna MGN-princip skulle förhindra att ett land diskriminerade mellan länder genom att tillämpa olika tullsatser på samma varor mot olika länder.

(3) *Lika behandling av utländsk och inhemsk produktion*. Ett land skulle inte diskriminera mellan inhemsk och utländsk produktion på annat sätt än genom tullar — och dessa skulle ju sänkas efterhand. Därför förbjöds exportsubventioner och andra icke-tariffära snedvridningar medan importkvoteringar tilläts endast som ett övergående medel vid svåra betalningsbalansproblem. Hur har då dessa GATTs principer alltmör urholkats vid tullförhandlingarna och lett till resultat som väckt ett ökat missnöje?

Ömsesidighet

U-länder har ofta anfört att en formell tillämpning av ömsesidighetsprincipen i själva verket missgynnat dem. Genom GATTs förhandlingskonstruktion — att land för land förhandla vara för vara — har tullreduktionerna framkommit i första hand på varor av intresse för industriländernas exportindustrier. Köpkraften på u-ländernas hemmamarknader har varit jämförelsevis blygsam och dessa har därför varit av mindre intresse för i-länderna. U-länderna har följaktligen saknat tillräcklig förhandlingsstyrka för att erhålla friare tillträde till i-ländernas marknader för specifika u-landsvaror. De tullsänkningar som u-länderna erhållit genom MGN-behandling har oftast inte varit av nämnvärd betydelse [Finger 1974, Elliott 1973]. För en motsatt bedömning av resultatet av Kennedyom-

Diagram 3. Procentuell fördelning av världshandeln på flöden mellan tre regioner 1955, 1960 och 1970

Not: Cirkelarnas storlek återspeglar omfattningen av handeln mellan länderna i regionen och pilarnas bredd återspeglar omfattningen av handeln mellan regionerna.
Källa: GATT — International Trade 1959. Tabell 1.

gången för u-länderna se Little, Scitovsky & Scott [1970, s 274].

Bland annat för att undvika att tullsänkningarna koncentrerades på varor som främst är av intresse för länder med stark förhandlingsposition ändrades förhandlingsordningen vid den föregående GATT-förhandlingen — den s k Kennedyomgången 1963—1967. Länderna förhandlade där om storleken av en *generell* tullsänkning på alla varor.

Denna strävan efter en mera ömsesidig fördelning av tullsänkningarnas fördelar

mellan i- och u-länder gav, naturligt nog, upphov till klagomål om bristande ömsesidighet vid fördelningen av fördelarna mellan hög- och lågtullländer. Høgtullländerna — som ofta var u-länder — menade att den avsedda 50-procentssänkningen av en hög tull var en större eftergift än en 50-procentssänkning av en existerande låg tull. Lika procentuella tullsänkningar på olika höga tullsatsar i utgångsläget medförde olika stora eftergifter av olika länder. Detta ledde till utomordentligt svåra förhandlingar.

GATT har numera formellt släppt kravet på u-länder att lämna tullsänkningar i utbyte mot beviljade tullsänkningar (tillägg 1966 till GATT-överenskommelsen: sektion IV). Härigenom har ömsesidighetsprincipen formellt upphört att gälla för en stor grupp høgtullländer.

Kennedyomgången ledde till väsentliga tullsänkningar. I genomsnitt sänkte Förenta staterna, EG och Japan sina industritullar med 35 procent (20 procent på jordbruksvaror). Vid den sista tullsänkningen 1972 låg OECD-ländernas genomsnittliga tullnivå på industriprodukter på 10 procent. (Tabell 2, kol 1.)

U-länderna har vidare påpekat att denna sänkning av nominella tullsatsar överdriven sänkningen av det faktiska tillverkningskyddet, det s k effektiva tullskyddet, gentemot u-länderna. Detta viktiga förhållande beror på den speciella varusammansättningen i i-ländernas han-

del. Som framgår av *tabell 1*, importerar i-länderna huvudsakligen råvaror medan de huvudsakligen exporterar färdigvaror. Om tullen på insatsvarorna avviker från den på färdigvaran kommer tillverkningskyddet i produktionens olika led att avvika från den nominella tullsatsen. Låga tullar på råvaror och höga tullar på färdigvaror innebär att det effektiva tullskyddet är högre än den nominella tullsatsen på färdigvaran som anges i tulltaxan. Detta viktiga förhållande kan illustreras med ett enkelt räkneexempel som i *tablå 1*.

Tabell 2 visar att OECD-länderna (med undantag för Japan) tillämpar låga tullar på råvaror och högre tullar på halvfabrikat och på färdigvaror. Härigenom blir det effektiva tullskyddet för i-ländernas tillverkningsindustri i regel dubbelt så stor som anges av de nominella tullsatserna på i genomsnitt 10 procent.

Industriländernas höga tillverkningskydd kan vara ytterligare ett exempel på bristande ömsesidighet och en förklaring till att u-länderna utelämnats från den snabba tillväxten i världshandeln.

Mest-gynnad-nationsbehandling

Trots GATTs arbete åtnjuter troligen en mindre del av världshandeln mest-gynnad-nationsbehandling idag än för 25 år sedan. Denna överenskommelses mest kända princip har alltså successivt urholkats. Urholkningen har skett genom

Tabell 2. Genomsnittliga tullsatsar på tullbelagda varor

Land	Industriprodukter			Råvaror
	Totalt	Färdigvaror	Halvfabrikat	
EG	8,0	8,3	8,5	3,4
Förenta staterna	8,5	9,2	8,3	5,7
Kanada	14,1	14,3	14,0	6,4
Japan	10,7	12,3	7,6	11,2
UK	10,5	10,5	10,6	6,3
Schweiz	3,7	4,3	3,2	0,6
Sverige	7,7	7,6	8,1	6,8
Danmark	8,6	8,7	8,2	1,9
Österrike	16,9	17,6	14,3	12,0
Norge	10,6	10,0	12,9	6,9
Finland	10,7	10,3	12,7	4,0
Ovägt genomsnitt	10,0	10,3	9,8	5,9
Världen	—	10,4	9,0	6,2

Tullsatserna har sammanvägts med varans andel av landets tullpliktiga import.

Källa: OECD Policy Perspectives for International Trade and Economic Relations, Paris 1972, s 54, s 162

Tablå 1. Effektivt tullskydd.

Exempel 1	Exempel 2	Exempel 3
0 % tull på färdigvaran och på insatsvaran	10 % tull på färdigvaran och på insatsvaran	10 % tull på färdigvaran och 5 % tull på insatsvaran
Råvarukostnaden 50 kr	Råvarukostnaden 50 kr	Råvarukostnaden 50: 00 kr
Förädlingsvärde 50 kr	10 % tull 5 kr	5 % tull 2: 50 kr
Försäljningspris 100 kr	Förädlingsvärde 50 kr	Förädlingsvärde 50: 00 kr
	Totalkostnad 105 kr	Total kostnad 102: 50 kr
	Försäljningspris 110 kr	Försäljningspris 110: 00 kr
	(100 kr + 10 % tull)	(100 kr + 10 % tull)
	Tillverkningskydd 5 kr	Tillverkningskydd 7: 50 kr

Tillverkningskydd som procent av förädlingsvärdet: 0 %

$$\frac{5}{50} \cdot 100 = 10 \%$$

$$\frac{7.50}{50} \cdot 100 = 15 \%$$

att förmånsbehandling införts främst vid handel mellan industriländerna. De härvid skapade preferensområdena (tex EG och EFTA) förklarar en stor del av uländernas missnöje med det nuvarande systemet. De hotar även att leda till ökade motsättningar mellan industriländerna då Förenta staterna accepterade diskriminering av amerikanska produkter som priset för skapande av en politisk union i Europa i förbund med Amerika. Då utsikterna till såväl europeisk politisk enhet som en europeisk utrikespolitisk bundsförvant synes alltmera avlägsna, blir Förenta staterna naturligt nog alltmera ovilligt att acceptera handelspolitisk diskriminering av sina produkter.

GATT-överenskommelsen tillåter vissa former av preferensbehandling. Då denna diskriminering varit omfattande skall jag behandla de olika formerna relativt utförligt nedan.

Frihandelsområden. Att en grupp länder avskaffar sina tullar inbördes men behåller sina yttre tullar oförändrade (EFTA) är uttryckligen tillåtet enligt GATT. Eftersom vissa tullar försvinner helt utan att andra tillkommer leder ett frihandelsområde till ökad frihandel. Men samtidigt ökar diskrimineringen eftersom länder utanför frihandelsområdet betalar tull vid export till en medlem av frihandelsområdet, vilket en konkurrent inom området slipper.

Denna diskriminering medför dessutom en samhällsekonomisk förlust när en medlem flyttar över sin import från en effektiv producent utanför området till en ineffektiv producent innanför, vilket i princip kan uppväga frihandelseffekten som ju innebär att mindre effektiva inhemska leverantörer ersätts med

mera effektiva i andra medlemsländer.

Tullunioner. Att en grupp länder avskaffar de inbördes tullarna och upprättar en enhetlig yttre tull mot tredje land (EG) är inte tillåtet utan vidare enligt GATT. Övriga länder har rätt att kräva nya förhandlingar med tullunionen om den yttre tullmuren är högre än genomsnittet av medlemsländernas tidigare tullar.⁴ Men även om tullunionen innebär en sänkning av den genomsnittliga yttre tullnivån diskriminerar den mot icke-medlemmar och medför risk för samhällsekonomiska förluster på samma sätt som vid ett frihandelsområde. Diskrimineringen av andra industriländer och risken för samhällsekonomiskt slöseri på den vägen har ökat genom UKs, Danmarks och Irlands anslutning till EG, samt av att det utvidgade EG upprättat ett frihandelsområde för industrivaror med rest-EFTA.⁵ Härigenom har handeln i industriprodukter i huvuddelen av Västeuropa befriats från tullar.⁶

Handelsnationerna i Västeuropa har således inom ramen för GATT-avtalet beviljat varandra förmånsbehandling och därigenom diskriminerat mot andra faktiska och potentiella industristater. Hand i hand med tillämpningen av denna förmånsbehandling har Västeuropa ökat sin

⁴ Se artikel XXIV i GATT-överenskommelsen.

⁵ Tullavvecklingen mellan rest-EFTA och EG sker etappvis med 20 procent per år under perioden 1.4.73—1.7.77. Särregler gäller för tullavvecklingen gentemot Sverige för vissa varor. Den är fullt genomförd för specialstål mm 1.1.80 och för papper den 1.1.84 [Se Aktuellt i Handelspolitiken (AiH) nr 6 1972.] De nya medlemmarna i EG anpassar sina tullar till den gemensamma yttre tullnivån under tiden 1.1.74—1.7.77.

andel av världshandeln. Under 1960-talet har exporten växt snabbare mellan EFTA-länderna (11,2 procent årligen) och mellan EEC-länderna (12,7 procent årligen) än världshandeln (9,3 procent). Samtidigt har deras handel med tredjeländer växt långsammare (7,4 procent respektive 8,8 procent). Detta kan tyda på att tillkomsten av dessa handelsblock skadat utomstående genom att omfördela handel från dem till blockmedlemmarna.

I vissa fall är de samhällsekonomiska förlusterna uppenbara. Genom att Storbritannien höjt sina låga livsmedelstullar till EG:s nivå köper det jordbruksprodukter från detta områdes mindre effektiva jordbrukare i stället för från mera effektiva transoceana producenter. Detta har missgynnat Förenta staterna som därför har krävt omförhandlingar med EG för att få kompensation för de skador som amerikanska exportintressen tillfogats genom EG:s utvidgning⁷ och genom frihandelsavtalet med rest-EFTA och övriga associeringsavtal. Parterna har emellertid inte kunnat sluta denna tvist utan hänskjutit frågan till GATT-förhandlingarna [AiH nr 1, 1974, s 7—12]. Det är tveklaktigt huruvida den amerikanska administrationen numera anser att den politiska utdelningen på euro-

peisk integration motiverar skadeverkningarna för viktiga amerikanska ekonomiska intressen.

Allmänna preferenssystem. Den omfattande preferensbehandling som industrialisationerna beviljat varandra har följts av försök i u-länderna att erhålla motsvarande förmåner. De har bildat egna frihandelsområden och tullunioner (LAFTA, Andiska pakten etc), och har, framför allt genom UNCTAD sedan 1962, krävt att i-länderna skall bevilja dem tullpreferenser på industriprodukter.

Under åren 1971 och 1972 har 12 i-länder antagit allmänna preferenssystem i föregivet syfte att stimulera tillväxten av u-ländernas export av industriprodukter. Från och med 1972 tillämpar Sverige ett eget system som två år senare omfattade 59 länder däribland även några i-länder.⁸

Även Förenta staterna är nu i stånd att tillämpa ett allmänt preferenssystem för u-länderna då Trade Reform Act av 1975 bemyndigar presidenten att träffa sådana avtal.

Det amerikanska systemet inskränker väsentligt tidsperiod, varor och u-länder som kan ifrågakomma för preferensbehandling.⁹ Effekten av de allmänna preferenssystemen som tillämpas (och i det amerikanska fallet ev tillämpas) är mycket begränsad.

Handelsstimulansen från preferenssystemen begränsas av främst två faktorer. Först och främst har de viktigaste handelsländerna i sina preferenssystem maxi-

⁶ GATT-överenskommelsen tillåter också associeringsavtal och frihandelsavtal med tullunionen utanförstående stater. EG har tecknat ett associeringsavtal som syftar till fullt medlemskap för Grekland och Turkiet, samt associeringsavtal med Malta och Tunisien. Preferentiella handelsavtal har slutits med Israel, Spanien och Algeriet. Genom Lomé-avtalet undertecknat 28.2.75 mellan EG och 46 förutvarande EG-besittningar, varav 37 självständiga afrikanska stater söder om Sahara plus några stater i det karibiska området och i Indiska oceanen får dessa länder tullfritt tillträde för industriprodukter till EG utan att behöva bevilja motsvarande tullsänkningar gentemot EG. Dessutom ingår i avtalet ett prisgarantisystem för råvaror samt upprättande av en utvecklingsfond. Genom avtalet knyts alltså huvuddelen av det självständiga Afrika till EG genom förmånsbehandling för sin export [Europa, nr 3, 1975]. Härigenom diskrimineras konkurrerande producenter i andra u-länder t.ex. Latinamerikanska stater kan söka motsvarande förmåner på — och beroende av — den nordamerikanska marknaden.

⁷ Enligt artikel XXIV i GATT. EG har förklarat att kompensation inte är berättigad.

⁸ Dessa länders totala export till Sverige uppgick till 3,5 miljarder kronor varav 2,0 miljarder redan tidigare insläpptes tullfritt. Varor för ett värde av endast 237 miljoner kronor åtnjöt preferensbehandling, medan ett importvärde för hela 1,2 miljarder alltså var tullbelagt, främst textil- och lädervaror, skor, vissa jordbruksprodukter och kaffe [AiH, nr 5, 1974, s 13—14].

⁹ Presidenten kan bevilja sådan behandling för högst 10 år och för länder som inte tillhör en strategisk råvarukartell och som avstår från att nationalisera amerikanskägd egendom utan vederbörlig ersättning. Vidare är behandlingen inskränkt till varor som ej omfattas av textilaftalet, fotbeklådnadsartiklar och andra specificerade eller icke specificerade importkänsliga varor. Dessutom maximeras det värde som kan preferensbehandlas till 25 miljoner dollar per artikel och land 1974, plus amerikansk BNP-tillväxt därefter, eller till 50 procent av den totala US-importen av artikeln [AiH, nr 1, 1975, s 2—6].

merat det importvärde från u-länderna som kan åtnjuta tullpreferenserna. Härigenom sätts ett lågt tak på den u-lands-export som har tillväxtpotential. För det andra undantar avtalen oftast textil-, konfektions- och skoartiklar i vars produktion u-länderna är konkurrenskraftiga även vid rådande tullsats. U-länder tvingas i stället att frivilligt begränsa sin export av för i-länderna "känsliga" varor. EGs preferenssystem undantar ej textilvaror men effekten blir densamma eftersom endast de u-länder får delta som undertecknat GATTs textiltavtal om frivilliga exportbegränsningar. I själva verket är en tredjedel av u-ländernas export till i-länderna undantagen preferensbehandling.

Preferenssystemens effekt blir främst att vissa tullintäkter till i-länder på existerande handelsströmmar "återgår" till u-länderna. Murray [1973 a] uppskattar den "tulllättnad" u-länderna får till ca 100 miljoner dollar 1972, dvs ca 1 procent av OECD-ländernas totala officiella bistånd.

Lika behandling av inhemsk och utländsk produktion

Den tredje vägledande principen för GATTs arbete avsåg att förhindra att andra medel än tullar användes för att diskriminera mellan inhemska och utländska varor. Efterhand som tullarna avvecklats har emellertid andra handels hinder än tullar växt i betydelse¹⁰ [Baldwin 1971]. I extremfallet är syftet att uppnå samma handelshindrande effekt som tullar har men med ett icke-tarifärt medel som kan innebära en betydligt större effektivitetsförlust. Kennedyomgången avsåg att förhandla även om dessa icke-tariffära hinder, men fastnade snart på ett enda: frågan om den s k

¹⁰ Även andra handelssnedvridningar än hinder räknas hit, såsom t ex exportsubventioner.

¹¹ Vid debitering av tull har de amerikanska tullmyndigheterna kunnat värdera importerade varor enligt exportörernas fakturor eller enligt det högre och — ofta godtyckligt uppskattade — priset för motsvarande vara på den amerikanska marknaden. Genom tillämpning av det senare systemet belades i synnerhet vissa kemiska produkter med tulltillägg som väsentligt översteg de officiella tarifferna och dessutom oftast var svåra för exportören att förutse.

"American selling price".¹¹ Förhandlingarna härom blev mycket hårda. Vid den förestående förhandlingsomgången förväntas dessa hinder spela en framträdande roll. Förhandlingarna blir säkert komplicerade, då det är svårt att belägga såväl snedvridningarnas omfattning som deras effekt. Det ligger ju i de icke-tariffära hindrens natur att vara relativt dolda eller osynliga snedvridningar.

Några exempel kan illustrera detta

(1) *Offentlig upphandling.* Statliga eller kommunala myndigheter och verk kan ibland av betalningsbalans eller industripolitiska skäl inköpa inhemska varor i stället för billigare motsvarande utländska varor.¹²

(2) *Diskriminerande skattebehandling.* Vid valutakrisen 1971 införde USA en särskild importavgift om 10 procent. Ett skatteavdrag för investeringar infördes också men gällde endast kapitalvaror av amerikanskt fabrikat vilket innebär en diskriminering av utländska varor.

(3) *"Frivilliga" exportrestriktioner.* Tullavvecklingen medförde en mycket snabb importtillväxt i i-länderna för de varor som u-länderna kunde producera till lägre priser. Detta var särskilt markant för vissa textil- och konfektionsvaror och skodon. Härigenom skapades omställningsproblem för i-länderna. I stället för att lösa dessa med arbetsmarknadspolitiska medel, valde många att dämpa den snabba importtillväxten genom att införa skydds klausuler som fick tilläm-

¹² Om t ex svenska staten inköper datorer från DATASAAB istället för från en utländsk tillverkare trots att fristående teknisk och ekonomisk sakkunskap förordat motsatsen föreligger ett icke-tariffärt handelshinder i form av statlig upphandling av svärgenomskådat slag. I vissa länder finns en uttalad juridisk skyddighet för myndigheterna att gynna inhemska varor så länge som deras priser inte överstiger utländska priser med en viss föreskriven differential.

Den amerikanska Buy American Act tillåter amerikanska myndigheter att köpa amerikanska varor så länge som dessa bara är 6—12 procent — i vissa fall upp till 50 procent — dyrare än utländska varor. Amerikanska armén utomlands skall göra inköp i USA så länge som priset utomlands inte är minst en viss procent lägre än i USA. I Italien måste 30 procent av alla statliga inköp ske lokalt och i Kanada måste 30 procent av visade TV-program produceras i Kanada etc [Baldwin 1971].

pas vid förmenta marknadsstörningar. I kraft av sin starka förhandlingsposition förmådde i-länderna därvid exportföretagen eller regeringen i de exporterande u-länderna att "frivilligt" begränsa sin export. Ett omfattande bruk av bilaterala avtal om handelsbegränsningar ledde till att GATT i december 1973 genom ett avtal för textilvaror (efter mönster av ett avtal för bomullstextilier 1962) etablerade vissa regler för användning av dylika begränsningsavtal. Härigenom bryter ju inte importländerna längre mot GATT-överenskommelsens bokstav även om de uppenbart bryter mot dess anda.

Genom avtalet har u-länderna accepterat i-ländernas rätt att (låta) införa handelskvoteringar då import orsakar marknadsstörningar (hos i-länderna) samtidigt som i-länder accepterar att kvoteringarna är tillfälliga (ett år) och kan förnyas om kvoten höjs med 6 procent [AiH nr 1, 1974].

4) *Flagg- och flygdiskriminering.* Den internationella transportindustrin är utsatt för omfattande icke-tariffära snedvridningar. Flertalet regeringar söker stödja egna rederier och flygbolag genom subventioner, genom att bevilja diskriminerande landningsrättigheter vid sina flygfält och angoringsrättigheter vid sina hamnar, samt genom bindning av en viss del av import och export till frakter på egna kölar eller förbud för utländska fartyg att befrakta gods mellan egna hamnar eller flyga passagerare mellan egna flygfält osv. Dessa diskriminerande åtgärder blir allt viktigare på marknaden för internationella transporttjänster i samband med framkomsten av betydande överkapacitet där under den nuvarande lågkonjunkturen.

5) *Bundet bistånd.* Bindningen av biståndet till u-länderna utgör en icke-tariffär handelssnedvridning som använts allt flitigare under 1960-talet i takt med växande betalningsbalansproblem i i-länderna. I Sverige tex har 25 procent av det bilaterala biståndet bundits till inköp av svenska varor (s k varubistånd).

Bland andra icke-tariffära hinder kan nämnas diskriminerande tillämpning av tullprocedurer, antidumping-bestämmelser, tekniska säkerhets- och hälsobestämmelser och normer.

Framtidsutsikter

Denna översikt av GATTs verksamhet och uppnådda resultat visar på framväxten av betydande motsättningar, dels mellan i-länder och u-länder, dels mellan i-länderna inbördes. Dessa motsättningar har bl a orsakats av den faktiska tillämpningen av GATTs principer, vilket resulterat i en koncentration av världshandeln inom stora handelsblock. Denna utveckling strider mot GATTs ursprungliga frihandelsambitioner. Intresse motsättningarna mellan handelsblocken är tillräckligt starka för att äventyra fortsatt handelsliberalisering vid den förestående förhandlingsomgången. Denna pessimistiska bedömning förstärks av de ogynnsamma förhållanden under vilka förhandlingarna kommer att bedrivas. Industriländerna som grupp ansätts f n av de svåraste betalningsbalans- och sysselsättningsproblem som efterkrigstiden har upplevt, osäkerheten om valutasystemets framtida utformning består, u-ländernas kroniska skuld- och försörjningsproblem förvärras av mångdubblade importpriser. Grogrunden för protektionistiska stämningar i viktiga industriländer får ytterligare näring av ländernas oförmåga att lösa dessa problem. Jag skall här kortfattat ange vad jag väntar mig av GATTs förestående förhandlingsomgång mot denna bakgrund och därvid särskilt betona några frågor som jag anser hotar det internationella handelssystemets stabilitet.

Tullavvecklingen

I den svenska regeringsdeklarationen den 20 mars 1974 heter det apropå GATT-förhandlingarna att Sverige "ämnar verka för en kraftig sänkning av tullarna på industrivaror". Utsikterna för att detta mål skall förverkligas förefaller f n små, på grund av handelsblockens olika prioriteringar och detta återspeglas i årets regeringsdeklaration den 19 mars. Föränta staternas primära mål är att sänka handelshindren för sin jordbruksexport till Europa. I utbyte mot förändringar i EGs jordbrukspolitik är Förenta staterna berett att sänka sina industritullar.¹³

EGs motstånd mot denna "bytesaffär" bottnar i gemenskapens vakthållning om den gemensamma jordbrukspolitiken och den yttre tullmuren. Dessa ger medlems-

länderna preferentiell behandling, men än viktigare är att de utgör symboler för EGs sammanhållning nu när valutaunionen är helt uppriven och planerna på en ekonomisk union därför uppskjutits på obestämd tid. EG saknar alltså intresse av fortsatt handelsliberalisering för såväl industri- som jordbruksvaror.

U-länderna saknar också intresse för generella tullsänkningar på industriprodukter i i-länderna eftersom deras redan blygsamma preferensmarginal härigenom skulle minska. U-länderna har ett större intresse av att sänka handelshindren för jordbruksprodukter, t ex vegetabiliska oljor och socker samt att inkludera flera varor i det allmänna preferenssystemet.

Troligen har nu industritullarna förhandlats i botten. Då ytterligare sänkningar förefaller mindre sannolika framstår en utjämning av tullstrukturen som ett alternativ till fortsatta tullsänkningar.¹⁴ Härigenom kunde tillverkningskyddet i i-länderna anpassas nedåt till den nominella tullsatsen på färdigprodukten vilket skulle stimulera u-ländernas industrialisering genom vidareförädling av egna råvaror.

Icke-tariffära handelshinder

Exporten av de varor där u-länderna verkligen är konkurrenskraftiga (vid gällande tullsatser) hålls tillbaka av icke-tariffära hinder eller hotet om införande av dessa. Detta gäller främst textil- och

lädervaror för närvarande, men kommer förmodligen att i stigande utsträckning gälla allt fler enklare arbetsintensiva industriprodukter allteftersom u-länderna följer exemplet från Hong Kong, Singapore, Taiwan etc och övergår från en import-substitutionspolitik till en exportstimulerande politik.

U-länderna har därför ett starkare intresse av att förhandlingsomgången resulterar i avskaffande av vissa icke-tariffära handelssnedvridningar än i ytterligare generella tullsänkningar på industriprodukter. Detta gäller i synnerhet den form av kvoteringar som benämns "frivilliga" exportregleringar och de "tak" som de viktigaste industriländerna satt på sina allmänna preferenssystem för u-ländernas industriexport.

Det är ännu oklart vilka handelssnedvridningar som den förestående förhandlingsomgången avser att ta upp. Allt för stora framsteg vid deras avveckling bör emellertid icke väntas. Den amerikanska presidenten saknar nämligen mandat att träffa avtal om reduktion av sådana hinder, då varje förslag måste godkännas av representanthuset.¹⁵ Som ett exempel på den protektionistiska stämningen i det amerikanska representanthuset kan nämnas ett förslag om icke-tariffärt hinder på sjöfartsområdet, som väsentligt berör svenska intressen. Lagförslaget innebär att 30 procent av Förenta staternas råoljaimport efter den 1/7 1978 skulle reserveras för amerikanskägda och -byggda tankfartyg.

Amerikanska hamnar har utgjort en allt viktigare destination för svenska tankfartyg de senaste åren. Detta lagförslag skulle därför utgöra ett kännbart slag mot svenska rederier och även mot svenska varv. Därtill kommer den risken är stor att andra såväl oljeproducerande som -konsumerande länder svarar med motsvarande krav att oljetransporter sker på egna kölar. Flaggdiskriminering skulle då sprida sig till allt flera länder. [AiH

¹⁴ Förenta staternas sammankoppling av liberalisering av handeln i jordbruksprodukter med tullavveckling på industrivaror har EG bestämt motsatt sig. EG har fått en viss framgång genom att GATTs förhandlingskommitté den 1 februari 1974 upprättade sex särskilda arbetsgrupper: tullar, icke-tariffära hinder, skyddsklausuler, jordbruk, sektorsförhandlingar, tropiska produkter. Härigenom kom ju jordbruksfrågor att isoleras från tullavvecklingen på industriprodukter och icke-tariffära hinder i allmänhet vilket EG till yttermera visso särskilt har betonat i en unilateral deklARATION [AiH, nr 2, 1974, s 26].

¹⁴ I synnerhet EG:s ministerråd har i motsats till kommissionen och under ledning av Frankrike och Italien prioriterat harmonisering framför tullsänkning [AiH, nr 2, 1975]. Detta ställningstagande återspeglar dels dessa länders betalningsbalansproblem, dels det faktum att Förenta staterna har en mycket mera "ojämna tullprofil" än EG. Harmonisering kan därför kräva större uppoffringar av Förenta staterna än av EG.

¹⁵ Enligt den nyligen antagna Trade Reform Act måste varje förslag om lättnader genomgå ett utskottsförhör i och sedan godkännas av representanthuset. I motsats till senaten innehåller detta hus starka protektionistiska intressen eftersom de 435 representanterna kommer från relativt små distrikt och ser som sin uppgift att bevaka och skydda lokala intressen.

nr 2 1975]. Då 10 procent av tanktonnaget f n är upplagt på grund av höga oljepriser och lägre oljekvantiteter, växer de protektionistiska intressena sig starkare.

Ett annat förslag om icke-tariffärt handels hinder på sjöfartsområdet har framlagts och godkänts av UNCTAD 1972. Enligt detta förslag¹⁶ skall 80 procent av trafiken på en linje delas lika mellan avsändarlandets och destinationslandets fartyg. Endast de återstående 20 procenten skulle vara öppna för konkurrens från tredjeländ [AiH nr 5, 1974].

Den svenska sjöfarten svarar för ett årligt nettoinflöde av valuta av samma storleksordning som vårt u-landsbistånd f n ca 2,5 miljarder kr. Cirka 80 procent av den svenska handelsflottan är huvudsakligen sysselsatt med transporter mellan tredje land och skulle drabbas mycket hårt om UNCTADs förslag tillämpas. Syftet är att ge u-ländernas rederier en skyddad fraktmarknad men förslaget ger också vissa i-länder samma skydd. Dessa är i första hand länderna med de stora terminalhamnarna (USA, Tyskland, Frankrike, Holland och Belgien).

Det kan naturligtvis vara frestande för u-länderna att söka använda icke-tariffära hinder och förhindra import av vissa tjänster för att få en skyddad marknad för importsubstitution på tjänsteområdet. Det vore emellertid ekonomiskt mera lönsamt för u-länderna att i stället söka knäsetta principen att expanderande export av deras konkurrenskraftiga varor icke får mötas av icke-tariffära handels hinder av i-länderna. Huruvida vi står inför ett handelskrig eller förhandlingskrig mellan i- och u-länder som utkämpas med icke-tariffära hinder beror till stor del på hur förhandlingsomgången behandlar nästa punkt.

Skyddsklausuler

Denna förhandlingspunkt skall bli en definition av de "marknadsstörningar" som en snabbt växande import — företrädesvis från u-länderna — kan ge upphov till i i-länderna och reglera de medel som får användas om dylika omställningsproblem uppstår samt om andra länder bryter mot

¹⁶ Denna sk linjekonferenskod skulle träda i kraft då den ratificerats av 24 länder svarande för 25 procent av världens linjetonnage.

GATTs regler. Artikel XIX i GATT tillåter länder att införa tax importavgifter för att möta dumping eller subventionerad export men inte att tillämpa dessa mot enstaka länder. De tidigare nämnda bilaterala avtalen om frivillig exportbegränsning har i stället anlitats. Såväl Förenta staterna som EG synes vara beredda att acceptera användningen av selektiva importavgifter/exportsubventioner i vissa specificerade fall. Det är emellertid viktigt att dessa fall inte omfattar exportvaror i vilka låglöneländer är konkurrenskraftigare på världsmarknaden utan subventionering. Denna punkt är en av de allra viktigaste för det internationella handels- och betalningssystemets stabilitet och det föreligger här en klar parallell till de tendenser som vid tjugotalets slut bidrog till sammanbrottet i världshandeln.

Efter första världskriget framträdde Förenta staterna som en internationell borgenär till vilket övriga länder — främst europeiska — måste betala räntor och utdelningar samt amortera sina skulder. Den höga amerikanska industritulden minskade dessa länders möjligheter att betala sin skuld genom export av industrivaror. De var i stället beroende av amerikanskt bistånd eller investeringar vilket ledde till att den internationella låne marknaden bröt samman så snart amerikanska investeringar och biståndsmedel upphörde att flyta till Europa. På samma sätt ser vi idag hur borgenärländernas protektionistiska handelspolitik försvarar för u-länderna att utvecklas själva och även att "sköta" sina skulder till i-länderna. U-länderna är beroende av fortsatt bistånd från och/eller fortsatt skuldsättning i i-länderna för att betala räntor och utdelningar till dem samt amortera sina skulder. Om handelssystemet åter skakas av betalningsinställelser och "konkurser" är orsaken inte u-ländernas oförmåga att betala utan i-ländernas ovilja att få betalt i de varor som u-ländernas kan producera mest effektivt.

Ett av de viktigaste syftena för den nuvarande förhandlingsomgången måste därför vara att förbättra tillträdet till i-ländernas marknader för u-ländernas jordbruksprodukter och industriprodukter. Denna utveckling utsätter i-ländernas

ekonomier för stora omställningsproblem. De måste acceptera att lösa dessa med regionala och med arbetsmarknadspolitiska medel, i stället för att införa handelsbegränsningar under trycket av hårt ansatta inhemska industrier. Det är mindre troligt att de västliga marknadsekonominerna är beredda att acceptera principen om handelsliberalisering och omställningsstöd i en tid präglad av arbetslöshet och stagnation. I stället kan de väntas inrikta sig på att uppräknade de undantagsfall då handelsreglerande ingrepp är tillåtna.

Den exportexpansion som vi kan vänta oss från u-länderna kan skapa allokeringspolitiska problem för de utvecklade länderna. Liberalisering av världshandeln innebär emellertid inte att länder skall avstå från att föra industri- eller näringspolitik utan kräver endast att denna politik inte bedrivs *med primärt handels-snedvridande medel*. Den politiska bedömningen av stabiliteten i leveranserna från u-länder av väsentliga insats- och färdigvaror kommer i sista hand att avgöra om industriländernas näringspolitik får en ökad slagsida åt självhushållning i beredskapspolitikens namn.

Jordbruket

Också dagens handelspolitiska konflikt mellan jordbruksintressen och industriintressen påminner om utvecklingen under trettioalet. Kongressen vägrade då att sänka industritullskyddet i USA för att möjliggöra ökad amerikansk industrivaruimport och därmed ökad jordbruksexport. Därmed lades under trettioalets första hälft ca 50 miljoner ha amerikansk åkerjord i träda. Idag hotar en liknande utveckling genom den stora livsmedelsimportören Storbritanniens anslutning till den gemensamma marknadens protektionistiska jordbrukspolitik. Marginell fransk och tysk mark odlas upp och bördig amerikansk jord läggs i träda. Denna inskränkning i det naturliga handelsutbytet innebär att den totala tillgången på såväl industrivaror som jordbruksvaror blir mindre än vid friare handel. Någon ändring i gemenskapens jordbrukspolitik — t ex i riktning mot en lågprislinje kombinerad med inkomstillägg till jordbrukarna — är knappast att vänta.

Denna centrala intressekonflikt mellan de två största handelsmakterna, Förenta staterna och EG, har lett till en positionsfastlåsning som ej inger hopp om väsentliga framsteg vid den nya förhandlingsomgången.

Decentraliserad världsekonomi eller handelsblocksisolering?

Läget inför GATTs nya förhandlingsomgång präglas således av sällsynt ogynnsamma yttre förutsättningar och av starka inre motsättningar. För att tendensen till uppdelningen av världen i protektionistiska handelsblock skall vändas krävs i första hand att de yttre förutsättningarna för förhandlingarna förbättras under de närmaste åren. Det internationella betalningssystemet måste reformeras så att industriländerna kan upprätthålla full sysselsättning vid jämvikt i betalningsbalansen vid de högre oljepriserna. Detta kräver ökad internationell samordning av de enskilda ländernas ekonomiska politik.

Industriländerna måste samordna sin finans- och penningpolitik över handelsblocksgränserna och finna en samordnad lösning på de finansiella störningar som petrodollarna orsakar. Dessa problem kan alltså endast lösas genom ökad samverkan av samtliga OECD-länder.

Om detta lyckas — vilket ännu förefaller osäkert — krävs sedan att den internationella arbetsfördelningen mera grundas på ländernas naturliga produktionsförutsättningar än på deras av politiska faktorer bestämda förhandlingsstyrka. För att främst u-länderna skall få ett kraftigt vidgat tillträde till i-ländernas marknader måste GATT-förhandlingarna uppnå väsentliga sänkningar i de icke-tariffära handelshindren parallellt med den traditionella tullavvecklingen på industriprodukter. Vid en framgångsrik sysselsättningspolitik och en fungerande anpassningsmekanism för de internationella betalningarna kan i-länderna lättare acceptera att möta u-ländernas konkurrenskraftiga export med omställningsstöd i stället för med handelshinder. I brist på enkla tillåtna utgiftsomfördelande medel som växelkursförändringar och generella importtullar och exportsubventioner riskerar vi annars att se hur statstjänstemän ägnar alltmera uppfinningsrikedom

och tid åt att konstruera samhällsekononiskt dyrbara handelshinder som det blir allt svårare för handelspartners att upptäcka och bemöta.

Skulle emellertid blockbildningen i världsekonomin fortsätta medför den ekonomiska förluster genom att inskränka arbetsfördelningens vinster och för de fattigaste länderna även ett ökat politiskt beroende av enstaka ekonomiska stormakter. Den påverkar troligen också hur nationalstaterna ser på sina granar. På ett komplext sätt påverkar handelsutbytet under fri konkurrens människors information om och uppfattningar om varandra. Irländska bönders bojkott av engelska godsägare i slutet av 1800-talet; tyska medborgares bojkott av affärsmän av judisk börd under trettiotalet; det amerikanska embargot mot de socialistiska länderna och Kuba; den arabiska blockaden av Israel. Dyliga inskränkningar i de ekonomiska relationerna mellan folkgrupper och nationer leder till främlingskap och förstärker traditionellt fiendskap eller föder ny fiendskap. Handel till ömsesidig nytta däremot kan stimulera människors sammanhållning. Men en jämnare fördelning av handelns vinster förutsätter mera jämlika handelspartners och en decentralisering av ekonomisk och politisk makt i världen.

Mot denna bakgrund vill jag vidga perspektivet något. Hur kan vi i de rika länderna förena politikernas tal om internationell solidaritet med deras handlingar, då de vill ha omfattande regleringar på importen av industriprodukter och jordbruksvaror från de fattiga länderna?

Den inskränkning av världens samlade produktion av industri- och jordbruksvaror, som denna politik innebär, sker samtidigt som miljoner människor i u-länderna lider brist på materiella förnödenheter och dör av svält och samtidigt som den uppväxande generationens begåvningspotential oåterkalleligt nedsätts genom proteinbrist.

Att bördig jord ligger i träda då människor svälter — nu liksom under den stora depressionen — beror inte på tekniska faktorer utan på politisk ovilja att skapa de nödvändiga internationella institutionerna för att fördela produktions-

resultatet i en värld med extrema skevheter i inkomstfördelningen. En livsmedelsfond som finansieras med penningbidrag från de rikare länderna för distribution av livsmedel åtminstone till havande mödrar och till barn i de fattiga länderna skulle troligen innebära en sådan ökning av den globala efterfrågan på livsmedel, att stora delar av Västeuropa kan övergå till frihandel i jordbruksprodukter.

Den tendens till uppdelning av världsekonomin i isolationistiska handelsblock, som präglar den handelspolitiska utvecklingen idag, befrämjar emellertid inte solidaritet i de rika länderna med de fattiga och ej heller villigheten hos de fattigas regeringar att acceptera de suveränitetsinskränkningar som ett effektivt livsmedelsfördelningsprogram skulle kräva.

Referenser

- Aktuellt i Handelspolitiken*, olika nummer. Månadsmeddelande utgivet av handels- och utrikesdepartementen
- Baldwin, R., [1971], *Den nya protektionismen*, Studieförbundet näringsliv och samhälle, Stockholm
- EF-kommissionen, [1975], *Europa*, nr 3, Tidskrift om europeiska spörsmål, Köge, Danmark
- Elliott, C., [1973], *Fair Chance for All; Money and Trade between Unequal Partners*, United Nations, New York
- Finger, J. M., [1974], "GATT Tariff Concessions and the Exports of Developing Countries", *Economic Journal*, September, vol 84
- GATT, *International Trade*, olika årgångar, Genève
- Little, I., Scitovsky, T., & Scott, M., [1970], *Industry and Trade in Some Developing Countries; A Comparative Study*, Oxford University Press, London
- Murray, T., [1973 a], "How Helpful is the Generalised System of Preferences to Developing Countries?" *Economic Journal*, June, vol 83
- [1973 b], "E.E.C. Enlargement and Preferences for the Developing Countries" *Economic Journal*, September, vol 83
- Orwell, G., [1954], *Nineteen eighty-four. A Novel*, London